

JURNAL,

PENTRU RESPÎNDIREA ȘTIINTELOR NATURALE ÎN ROMANIA

Redigeat

de

Professor Dr. Iuliu Barasch și D. Ananescu.

Coprire: Despre originea saŭ rasele speciei umane. — Passerea fluturașă. — Calul. — Nispulă mobilă (fără fund) pe țărmurile mării.

DESPRE ORIGINEA SAŬ RASELE SPECIEI UMANE.

ARTICOLUL I.

Chestia raselor umane a fost în multe rânduuri dezbătută de mai mulți Naturaliști și Antropologiști, și cu toate acestea n'a luat încă o soluție definitivă și mulțimitore, fiindcă se găsec și astăzi popoli, precum: Basci franțezi și Biscaienii Spanioli, care nu se știu încă din ce rasă fac parte. — Faptele fiind dejă cunoscută mai tôte, vom cerca aici a le grupa după

methóda naturale, căutând a pune în vedere: 1 o caracterele care deosebesc pe om de cele mai superioare dintre animale, 2-a locul ce ocupă omul în Sistema Naturei, 3-a cum s'aun format rasele umane și care este numărul lor după differiți autori, 4-a dacă aceste rase au vėđut lumina în locul în care se află, sau că sunt modifițiuni ale unei singure rase primitive și 5-a influința lumii exterioare și mai cu sėmă a regimului asupra stărei fizice și morale a omului.

Caracterele care deosebesc pe om de cele mai superioare dintre animale sunt de două feluri: corporale și psihologice.

Se începem mai ăntei cu cele corporale. — Ceea ce ne isbesce la prima vedere, este forma exterioară și statura grandioasă a omului. În adevėr vedem, cum totul se armonisă în forma umană pentru stațiunea bipedă (doe picioare) și verticale, capul se articulėdă cu colóna vertebrală prin basa sa astfel ca să fic în echilibru stabil, făcia inferioară cranului în loc d'a se proiecta în aintea lui, aduce ochiul, nasul și gura într'o direcție care se potrivește cu verticalitatea posei generale. Colóna vertebrală presintă o serie de 'ndoituri fòrte bine calculate, ca să aducă centrul de gravitate să trecă prin acsul corpului, corectând astfel prin sinuositățile sale ne egala distribuțiunea a intestinelor închise în thorax (pept) și'n abdomen (burtă). Basiful formėdă o cinsură osósă latitū în sensul diamestrului transversal, ca să protege organele din regiunea hypogastrică (partea de jos a abdomenului) și să inlesnescă trunchiului o largă basă de sustentățiune, prin depărtarea membrilor inferioare. Membrile thoracice sau superioare puse în serviciul intelligenței, la om se termină printr'o mână care se deosebesc în mai multe privințe d'aceea a Orangului și a Chimpanzeului; cei mai superiori dintre maimuțe. La aceste animale mână de și are óre care analogie cu a noastră, se deosebesc prin lungimea și curbura regiunii palmare, prin degetul cellu mare care este scurt și nu se poate oppune cellor-1-alte. Mână omului care a devenit instrumentul unei industrii așa de ingenioase și variate traduce fidel caracterul seú de superioritate și de noblețe. Sistemele vieții vegetative ale omului nu presintă așa mari caractere particulare. Circula-

ția și respirația la dănsul se face ca și la mamifere cu óre care modifițiuni de amenunte reclamate prin stațiunea bipedă. Volumul creierului și forma circumvoluțiunilor variadă nu numai între om și mamifere, dar chiar între diferite animale din aceeași familie. Organele digestiunei sunt cónforme c'un regim micstú mai mult vegetal de cât animal. Dinții nostri compariți cu ai maimuțelor, vedem că seamănă mult, dar se deosebesc într'aceea că, caninii (dinții cãnesci) maimuțelor s nt mai 'nalti de cât ceilalți, și falca de sus și cea de jos are un spaciú (locú) golú în care intră vãrfurile lor, ceea ce nu se afla la om. Cu dinții nostri am fi reduși a ne untri cu fructe, rădėcini, alimente facile de sfărămat; noi n'am puté táic cãrnurile animalelor dacă nu ne ar veni într'ajutor focul ca să le 'moaie. Așa prin ajutorul focului, a cărui întrebuintare numai omul cunoșce, specia noastră a devenit ómni voră și a putut brava cele mai rigurose temperaturi polare.

Caractere psihologice. — Dacă omul se deosebesc de animale prin caracterele corporale, prin cele psihologice se deosebesc ăncé și mai mult: aceste din urmă pane între om și animal o barieră peste care nu se pòte trece o distanție necomensurabile. Să ne esplicăm:

Când observă cineva cu cătă stăruință pasșerea prin instinct și ădiesce enibu, castorul locuinte în ape, vătui (epurii de case) viđuina în pământ, albina alveolele hexagonale, și tot d'ama și pretutendeni în același chipú. Când observă cineva cum maimuța, cãnele la vinat și vulpea mai cu sėmă, combină planuri și dirige mișșările ca să aibă mai multă șcanție de reușită în favórea sa, și evita obstacolile sau primejdiile ce esperința le a făcut să cónoscă. Când mai observă cineva, că animalul are sentimentul amorului și al urei, manifestă prea bine simpatii recunoscătoare și antipatii resbunătore, și 'n fine admirabilul instinct al conservațiunei, cand observă dicú, cineva toate acestea nu pòte nega că animalul n'are intelligență. Da, animalul are intelligență, dar să vedem ce fel de intelligență este aceea. Intelligența animalului este mărginiră în sfera faptului sensibil și actual, ca nu operă de cât pe percepțiuni, pe aduceri aminte sau pe idei de gradul 1-iú de generalisațiune, și

totd'auna și pretutindenă d'un interesu nemișlocit și fiziologic, grija despre viitor este confiăată în instinctului. Intelligința animalului scutită de lumea exterioră și încetând d'a mai fi escitată, se odihnesce, într'acest momentu aceea a omului și ia sbornul și desfășură cea mai nobilă a sa activitate. La ori ce fapt omul caută originea, căci ellu nu'si pôte închipui un fapt fără originê, un atribut fără subiect; animalul se mărginesce numai la fapt fără a merge la originê, ellu n'are cea mai mică noțiune de frumusețe de adevêr și de dreptate, apoi ceea ce este și mai mult, animalului lipsesce sentimentul religios, de morală și de datorie.

Unele animale pot să'si comunice prin ajutorul sunetelor espressive sentimentele de afecțiune, de bucurie de spaimă, și fac semne, se chiamă și se cunosc unele p'altale. Dar ce mare deosebire într'aceste sunete, aste țipete, aste glasuri chiar modulate și vorba umană, vorbirea articulată, limbagiū. Diceri care nu sunt date de Natură, căci elle variață dela un popul la altul, dela o generațiune la alta care urmează. Apoi deosebit de limbagiū, scrierea prin ajutorul căreia putem comunica sentimentele și gândirile nōstre semnlor din țerrile cele mai depărtate. Astfel prin semnele grafice, care traduc ochilor vorbirea, prin care omul învață p'un alt omū, o generațiă lassă gândirile și conșcințele salls altiea, și așia thesaurul intellectualū al umanității cresce din secol în secol, și specia umană presintă tabloul unui perfecționement care contrastă cu condițiunea staționarie a speciilor animale.

Animalul are si ellu o voință liberă dar este sollicitat și dominat de trebuințele materiale cele mai imperiose, omul când delibără se decide (otărăsesc) c'o voință liberă și se supune sau nu datoriei salls, priimind asupra'si responsabilitatea conduitei salls, fără ca într'acéstă operație să fie sollicitat (impins) de vr'o trebuință materială. Așia comparând datele psihologice alle animalului cu alie omului găssim aceste differințe: că la om senzațiunile sunt mai pucim imperiose (puternice) și mai cu nuanțe, că instinctele nu au de cât un rol momentanū, că intelligința se exercită într'o sferă mult mai vastă și cu mai multă putere, că afecțiunile lui îmbracă un ca-

racter mai nobil și că determinațiunile lui sunt mai libere.

Dupō ce am parcursū astfel repede trăsăturile caracteristice alle omului, comparându-le cu cele mai frumoșe desvoltări alle vieței animale, să vedem acum ce loc s'ar cuveni să ocupe omul în Sistema Naturei.

Celebrul naturalist suedū Ch. Linnaeus pune pe omū într'același ordin cu maimuțele, în ordinaul primatelor și încă deosebia mai multe speciū de oameni, precum: Homo Sapiens. H. Troglodytes. G. Cuvier vine 'n urmă și face din omū un ordin deosebit numit Bimane și 'lū lassă tot în classa mammiferelor. Alții au scos pe om pin classa mammiferelor și au făcut o classă deosebită sub nume de classa Hominidelor. Mai pe urmă scōla germană considerând pe om sub punctul de vedere intellectual și moral, considerând asemenea abisul necomensurabil ce se află între ellū și animal, a cređut că omul trebuie să fie o creație à parte în marele Imperiū al Naturei și a făcut dintr'ensul un regnū deosebit, *regnūl umanū*. Acéstă idee adoptată de scōla lui Geoffroy St Hilaire în Francia 'mī pare că coprinde un mare fond de adevêr.

Dar pentru că numêrul trei, ea și mai multe numere primariū au giucat un mare rol în poesia biblică (dicea Geoffroy St. Hilaire la Sorbonna în anul 1858), și a ajuns a fi consacrat d'atâți secolī, d'aceea naturalistilor nu le vine a se deslipi lesne de dēnsul.

Să venim acum a cerceta cum s'au format rasele saū tipii umani și pe ce caractere sunt basate.

Caracterele care deosebesc populațiunea globului în mai mulți tipī, sunt trasse: din forma capului, trăsurile obrazului, mărimea ochilor a nasului ș'a bazelor, din proporțiunea membrelor, statura medie, sistemul pielos, colōrea pielei s'a irisului și 'n fine din starea socialē și morale precum și din gradul de civilizațiune.

Dintre tōte aceste caractere, forma capului este care ne isbesce mai mult, pentru că ne dă a procsimativū, gradul desvoltărei intelectuale și morale. Forma capului variață la differite rase, craniū pôte fi lungărețū, ori comprimat la temple, uneori globulos, alteori ovoidū. Assemenea și facia în loc să remăie în direcțiunea mai mult

saŭ mai pucin verticală a liniei care descinde dela frunte, se proiectă câte o dată oblic înainte. dispoziție care se numesce *prognatism*.

Aprecierea modificărilor generale ale craniului, analiza și mesura lor au fost încercate prin diferite moduri. Camper mesura un unghi facial prin două linii, trase una orizontal dela canalul urechei la baza nasului, și alta vertical dela baza nasului la punctul cellui mai proeminent (eșit afară) al frunții. Daubenton mesura un unghi occipital format de două linii: una dusă dela canalul urechei la foramenul (gaura) occipital, și alta de la acest foramen la partea cea mai proeminentă a osului occipital. Cuvier compara aria saŭ suprafacia craniului cu aceea a feței. Blumenbach preferă ceea ce a numit ellu norma verticală, adică: o vedere a capului luată din vertex (crescetu). Acesta consistă în a asieđa o serie de craniuri ce voesce cineva a compara, estfel ca ósele malere să se afle p'aceiași linie orizontale, ceea ce are loc când craniu repaosă pe macsila inferióră; pe urmă a le privi din crescet ș'a observa, la care macsila inferióră se vede mai mult eșit afară. Owen propunea din parte 'i mesuri luate la baza craniului; Tiedmann măsura capacitatea absolută a craniului adică: umplea craniu ce voia să compare cu bóbe de meiu saŭ de linte și cântarea esactă cuantitatea conținută.

Dintre tóte aceste miđlóce de apreciație cele mai usitate sunt unghiul lui Camper, norma verticală și baza craniului. Caracterile de superioritate sunt: un unghi facial aprópe de 90° un unghi occipital iarăși mare, o privire din vertex să nu vedă, saŭ prea pucin, macsila inferióră și'n fine craniu să predomine facia.

Origina raselor umane este învelită în întunerecul timpurilor, dar o putem deduce din studiul influinței lumii esterióre și din obiceiurile diferitelor popóre. Dar mai nainte d'a intra în descrierea raselor să esplicăm publicului ce va se đicê specie, rasă și varietate: specie este o adunătură de indiviđi, care prin totalitatea caracterelor lor se assémână între dênșii mai mult decât cu oră care alții d'impregiurul lor, și care se pot reproduce natural al' indefini. Specia nu este de cât individul multiplu, iar individul este imagina fidelă a speciei.

Rassa este o subdivisie a speciei fondata p'un număr óre care de caractere importante, care se propagă într'un mod constant din generație în generație, iar varietatea este subdivisie a rasei fondata p'un singur caracter și a-cella variabilă.

Rasele saŭ țipi umani sunt patru: Caucasiană, Mongolă, Ethiopică și Hottentotă.

I. Rassa caucasică. Caracterile fizice acestui tip sunt: un cap cu forma rotundă al cărui cranu ovoid domină complect facia, și acéșta nu ese înainte prin desvoltarea pomelilor (umerii obrazului), facia albă saŭ rumenă, fruntea lată, ochii în formă de migdale, nasu mai mult eșit afară de cât lat, gura mică saŭ mediocră cu buze în general subțiri, barbă în destul, părul lung subțire drept saŭ buclat după climă, obiceiuri și temperamente; unghiul facial aprópe 90°; pe lângă care mai adăogim că. p'ntre populi ce țin d'acéstă rasă întâlnim încă din antichitatea cea mai 'naltă, cultura intelectuale și morale și astăđi civilizațiunea cea mai 'naintată și cea mai progresivă.

Epithetul de caucasică saŭ caucasiană dat de Blumenbach și Cuvier primei rase a speciei umane, ne ar face să credem, saŭ că'n munții Caucas trebuie să cautăm esemplarele modele. saŭ că astă regiune este patria primitivă a națiunilor astui tipu. Este sigur că p'ntre populi care locnesc celle două póle ale caucasului, găsim Cerechezii saŭ Circhasienii la nord-west și Georgienii la sud: acesti din urmă sunt renumiți pentru frumusețea și regularitatea trăsuriilor.

De ar trebui să determinăm nu primul lăgân, ci rezidența primelor stabilimente a populilor de tipul caucasian, locul unde acesti populi au început viața lor națională cu deosebitele civilizațiuni care le caracterisă și influințele ce au esersat asupra omului fizic, am fi conduși de istorie precum și prin inducția rațională, a pune aste stabilimente pe țărmurile riuurilor mari, care udă fericitele țeri în vecinătatea mărilor Indiei saŭ Mediteranei. Ethnografi ne arată acolo 3 mari familii, de unde pare că deriva, după Prichard toți populi de tipul nostru și d'al altora. În centru familia arameană saŭ semitică care a lăssat monumentele cele mai vechi în văile Mesopotomiei dintre Tigru și Eufrat; la vest fami-

lia Egiptenă, care a prosperat în bogata vale a Nilului; la sud est familia ariană stabilită la drépta și la stînga de Indu

De rassa caucasiană se țin Israelii, Fenicienii Assirienii, Arabii, care în timpurile antice cultivară cu atîta succes științele și artele, Arme-

nienii Medo-Persii, Egiptenii, Grecii, Italianii Galii, Germanii și Slavii. Spaciul nu ne permite a ne întinde asupra tuturor acestora, vom ține numai două trei vorbe asupra Grecilor și Italianilor.

(va urma)

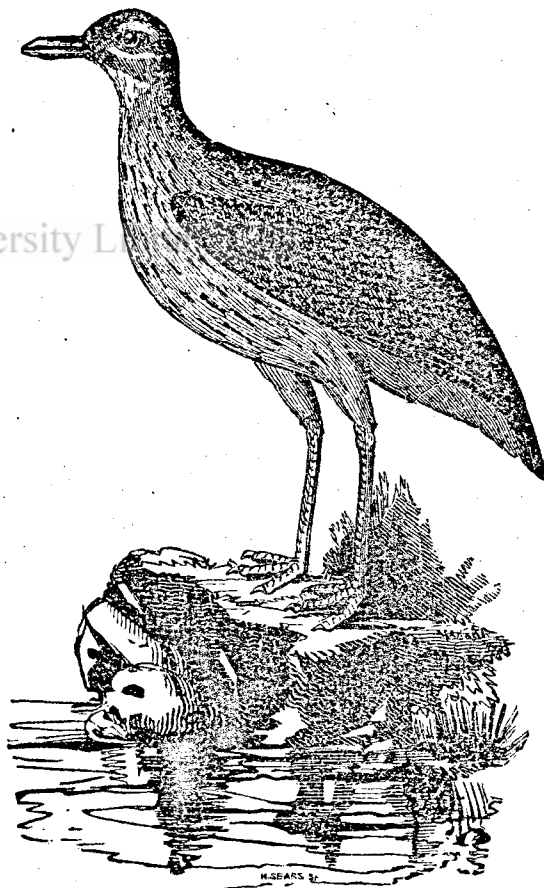
A.

PASSERA FLUTURĂȘŪ.

Sunt în Natură multe animale, care sunt, ca să ȳică așia, un ū barometru viu, fiind cĂ prevestesc ū sosirea plĂei. Pisica, unii pesci și mai cu sĂmĂ brĂscele sunt în acest ū cas ū. DĂrĂ acum vom ū vorbi și ceva despre cunoscuta passere numitĂ de cĂtre țerranii noștrii fluturaș ū, care anunțĂ și ea venirea plĂei, fiind cĂ atunci începe a fluera într'un ū mod ū particular ū.

Acest ū fluturaș ū (*Charadrius pluvialis* veđi alĂturata figurĂ) are o mare întindere geograficĂ, fiind cĂ se alĂ mai în tĂtĂ Europa, precum și în centrul ū și nordul ū Asiei pĂnĂ la țerrile polare. Ea este o passere migrĂtĂre, fiind cĂ iĂrna plĂcĂ de la noi în climatele mai calde, mai cu sĂmĂ cĂtre nordul ū Africeii. La acĂstĂ emigraț iune, passerea merge în cete mari care formĂđĂ figura unui V resturnat ū. MĂncarea ei consistĂ în vermi, insecte, larve și chiar ū în semințele diferiț ilor ū arbori (*Rhamnus*, *Ribes nigra* etc). TrĂesc ū în monogamiĂ, adicĂ: mascul ū rĂmĂne fidel ū femelei în tot ū timpul ū. DĂrĂ numai femela se insĂrcinĂđĂ cu facerea cuibului puilor ū; acest ū cuib ū, de și nu e elegant ū și nici n'are o poziț iune inaltĂ fiind ū cĂ este fĂcut ū pe jos ū printre erbur i; cu tĂte acestea este fĂrte solid ū și convenabile pentru a priimi ouele ei în numĂr ū de 4 sau 5 de o colĂre galbenĂ inchisĂ, bĂtĂnd ū în roș iu, avĂnd ū pe cĂjĂ și pete violete (viorea). CĂnd ū femelele clocesc ū pui, bĂrbĂț elul ū șede ore intreg i lĂngĂ dĂnsa și cĂntĂ (intr'adever ū un ū cĂntec ū pucĂn ū plĂcut ū) spre petrecerea sociei sĂlle și spre a o încurajia la marele act ū matern ū, adicĂ la clocirea progenitur ei sĂlle. ĖcĂ un ū model ū de viĂđĂ conjugalĂ, o fidelitate reciprocĂ; femela se insĂrcinĂđĂ cu educaț iunea progenitur ei și bĂrbĂț elul ū șede acasĂ încuragĂnd ū la acĂsta prin felurimi

de petreceri; și în loc ū sĂ mĂrgĂ a farĂ a aplauda în aer ū vreo femele d'o reputăț iune ecui-vocĂ, sau sĂ mĂrgĂ la bufniț a comicĂ spre a fluera pe acest ū actor ū fĂrĂ vinĂ, ell ū șede a casĂ aplaudĂnd ū prin cĂntece pe socia sea și fluerĂnd ū numai ploaia, care este pentru dĂnsul ū un ū actor ū neplĂcut ū pe teatrul ū lum ei.

(*Charadrius pluvialis*).

Caracterele zoologice alle acĂstei passer i sunt ū: un ū bot ū debil ū (slab ū) drept ū, neascuț it ū și mai scurt ū de cĂt ū capul ū; pelea pe partea din dĂrĂt ū a picĂorelor ū este ca o sitĂ; degetul ū (ghia-ra) de desubt ū lipsesc. Aripile sunt ū ascuț ite cĂda are 12 pene și pĂrtĂ un ū desemn ū de pan-

glice (sau verge), fulgii suntu neteđi și strânși pe pele, corpulü este de o colóre cam négră, cu pete cam verđi sau galbene ca aurulü, aceste pete lipsescü cödeí, care este de o colóre cenușiă și are nisce vergi galbene și verđi.

Afară de aceste specii europene, se află mai cu sémă lângă Dunăre și pe insulele Dunărei în câmpiile (Baraganele Romăniei) alte specii de fluturași mai mici de câtü mărimea unui cio-cîrlanü (charadrius minor). Déră în Egiptü se află o specie mai mare de câtü cea obicnuită,

(charadrius aegypticus) despre care se ție că cütéđă a scöte din gura terribilului crocodilü, cândü dorme, nisce insecte și vermi și le înghite.

În clasificățiunea zoologică acéstă passere este pussă între celle numite passeri de nomolü (grallatores), de care Romania este atâtü de avută în zona ei meridională, adicö: la briulü Dunărei, și care forméđă partea cea mai interesantă a Ornithologiei (colecțiunea passerilorü) naționale ce se află în musculü nostru. B.

CALULÜ.

Art. II.

Particularitatea cailorü selbatici d'a fi ascultători într'un modü absolut, armăsarilorü care se află în cétă; asta o găsimü și la cail selbatici din tabără. Dar de multe ori, capriciile acestor armăsari (mai cu sémă celor bătrini ce se află 15-20 de ori în tabără) suntü așa de mare în câtü produce o revoluțiune permanente în tabere în contra conductorulü lorü (taberierulü). În astă casü nici unü miđlocü în lume cu binele sau cu reu nu póte să întroducă ordinea în tabere, și stăpînulü taberei este silitü ori să vindă armăsarulü cumva putea sau să 'lămpusce.

Déră acéstă independință și neascultare a cailorü selbatici la vocea omului, ține numai vara dela Aprilie pînă la Octombrie, cândü aceste animale găsescü pe câmpü tötă îndestularea lorü și trăescü o vieță plăcută și fără grijî; déră abia a ajunsü timpulü cellü reü allü iernei cu töte sufferințele ce le aduce acestorü animale, adicö: frigu, plöie și föme, că îndată energia lorü morale s'a ruptü și s'aü făcutü ascultători, passivi și făcëndü curagiü, urméđă ca automații voința conductorulü lorü. Eacă că și cail vă confirmă veritatea povățuirei dată de către Machiavel principilorü tirani și despotici, cândü ellü dice că prosperitatea popórelorü este incompatibile cu tirania principilorü și că unü princip apăsătorü trebuie să ție în sufferințe pe poporulü seü, ca să rumpă energica sea resistență, însă aceste sufferințe să nu fiă prea tari, ca să

nu aducă pe poporü la disperare, căci atunci o să redesepte érá energia sea iresistibilă. Déră de la epoca revoluțiunilorü, adicö: de la 1789 s'a observatü că, mai töte revoluțiunile s'aü făcutü vara în timpulü frumosü, érá nu însă în zilele de ploí și de ninsoři!

Unü călătorü face despre starea miserabilă a cailorü în tabere în timpulü iernei, următorulä tablöu.

Cellü mai mare inemicü allü cailorü în tabere, este fömetea iernei. Căci și acolo (ca și la țerranii noștrii) niminea nu îngrijasece a face fömma o provisiune suficiente spre nutrețulü vitelorü pentru tötă ierna. Fatalismulü d'a lăssatötü la voia lui Dumnezeu, chiarü și poșta cailorü și a boilorü, a devenitü, se vede, o patimă endemică morale a ómenilorü din țerra taberilorü, ca și la noi. De aceea ierna, după ce a căđutü zăpada, cail din tabere morü de föme. Este tristü de vedüt, continue călătorul, unü calü care vara trecută era mai selbatecü de câtü unü lupü și care n'a lăssatü pe nici unü a se apropia de dënsulü la o distanță de 100 de pași. acum a perđutü într'atata forțile și curagiulü seü, încätü póte să lü tragă cineva de cöđă și ellü stă în locü nemișcându-se nici de cum; ba încă este noroculü calulü că a păstratü cöda lui în acestü timpü miserabilü: căci de multe ori fömetea 'i silesce a 'și mănca cödele și cömele (criniere) lorü. Unü asemenea calü fără cö-mă, fără cöđă cu ochii turburi d'o lăs-

biciune. că abia se tiraze pe picioare fără curagiū și fără viață, este negreșitū unū spectacolū fôrte tristū, și așa se presinta mai toți caii din tabere, în luna lui Martie.

Déră abia timpulū amorfîrei Naturalū a trecutū, abia primăvêra a începutū să scôță capulū seū verde de desubtulū plapomei de zăpadă întristătore, că și aceste animale și schimbă înfățișarea lorū; pare că unū sufletū mai vificătorū s'a stricoratu în vinele lorū; ochii lorū începū a arunca rađe înfocate, martori ai forței vieței care érá a începutū a ferbe în sioulū lorū, și tótă forța majestôsă a acestui animalū nobilū și curagiosū, se manifestă în tótă splendórea ei și atunci tótă imensitatea câmpiilorū care se întinde de la limitele Imperiului ottomanū din Asia, pină la marca Mongolie, resună de strigări de bucuria și de plăcerea vieței, scóse de miș și de miș de caii ce pascū, umblū și fugū, se jócă și se luptă în acéstă parte a pământului.

Déră scena cea mai sublimă a luptei acestorū caii, se observă cândū se întâlnescū caii de diferite tabere. Aici sublimulū este asociată cu teribilulū. Într'adeverū cândū duo: taberierii se întâlnescū de departe cu taberele lorū, se dau la o parte; déră cândū prin ngrigire seū neabilitate n'a isbititū să se ție aceste duo: tabere departe una de alta, atunci se angagiă lupte între aceste duo: tabere. La aceste lupte, numele (iepele) cu minzii lorū stau departe, pascendū în linisce și nu se amestecă întru nimica; numai armăsarii din amânduo: părțile, sustinū resbelū. Acéstă bătăliă începe cu nisce strigări particulare fôrte ascuțite și fôrte tari, și care se audū de departe și pe care nu le găsimū la nic'unū calū domesticū; totū d'o dată facū mișcări violente cu capulū, cómele lorū se sbirlescū și flotédă în aerū, apoi lovescū copitele lorū cornoșe una de alta c'o forță și selbătăciă îngrođitóriă. Partea biruită, fuge rușinósă, pe cândū partea biruitoare răpescce la cei biruiți femelele lorū; pare că voiesc să ăică cu acéstă: nu

merităi amóre fiindū că n'aveți curagiū. Acestū obiceiū de resbelū este unū instinctū animalū naturalū allū tuturor ființelorū însufletite, de aceea lū găsimū și în lupta antichilorū Români cu Sabinii.

Mai interesantū este érá lupta acestorū caii cu lupii. Căci și lupulū simte o poftă mare neobiceiuită, la apropierea ăillelorū primăverei, după ce au fostū condamați la o fôme neîndesulată în totū timpulū iernei, și întocmai ca și noă ómenilorū ce ne place a mânca în luna lui Aprilie și Maiū, unū vitelū ténêrū seū unū melușelū cu ósele moi; așa și lupulū din stepele Asiei, place a mânca atunci unū minzū ténêrū din tabere. Într'aceste lupte s'a desvoltatū în lupū unū instinctū de vicleniă și de surprindere d'a ataca, pe cândū la caii taberilorū acésta a desceptatū instinctulū de apărare în comunū și de ajutorū reciprocū. La aceste lupte, lupulū caută a prinde vre unū calū care pasce isolatū și singuraticū; déră abia caii au simțitū de departe apropierea lupului, atunci strigă și chiamă pe toți retăciții și pe cei debili ca să între în miđloculū cercului care lū formédă ca unū carré de soldați, stândū strânsū unu lângă altulū gata a ataca pe lupū cu picioarele lorū din ainte și chiarū cu dinții lorū; mai totū d'a una caii birnescū și lupulū fuge. Eacă ce face unirea forțelorū.

Déră cândū se întâmplă câte o dată că unū lupū a surprinsū saū furatā unū minzū micū, nici atunci nu se bucură cu linisce de răpirea lui; căci abia ce taberierulū l'a observatū de departe, și acestū omū curagiosū alérgă după densusulū și lū atacă cu unū felū de bardă grea de ferū, pe care o pörtă totū d'auna cu densusulū păstrîndu-o pentru asemenea întâmplări, și pe care o aruncă cu o forță așa de mare și cu o abilitate așa de sigură, asupra lupului, în cătū mai totū d'auna lū omórá; atunci îndată lū jumpóie și atirná pelea lui pe șeua calului seū, care pörtă deja o respectabilē colecțiune de asemenea pei.

(va urma)

B.

NISIPULŪ MOBILŪ (FĂRŌ FUNDŪ) PE ŢERMURILE MĂREI.

Victorū Hugo în celebrulū Romanțu allū seū „les Miserables“, face o descriere a unui fonomenū naturalū, cu o fidelitate așa de admirabilē, putemū ăice, așa de îngrođitóre, în cătū socotimū că vomū face plăcere lectorilorū noștrii copiînd'o aici. Ecă narațiunea lui:

La unele țermuri a Bretaniei (Francia) și a Scoției (Britania), se întâmplă câte o dată că unu călătorū seū pescarū, preambulându-se în timpulū refluxului în lungulū țermurilorū chiarū

departe de valū; că îndată simte că de câte-va minute încóce i vine greū a umbla; că pământul sub picioarele sêlle parcă s'a făcutū smóla în cătū se lipescce acolo talpa lui. Nisipulū, parcă s'a făcutū pământū cloiosū, de și nu vede nici unū felū de apă și pământulū a remasū uscatū; cu tóte acestea, la fiă ce pasū ce face, vede că după ce a ridicatū piciorulū, loculū piciorului s'a umplutū cu apă. Ellū se miră, căci n'a văđutū nici o schimbare nici în aerū

nici în pământu de cându umblă; nemărginitele țermuri sunt liniștite ca și mai nainte, suprafața nisipului are totu aceeași înfăcișare. Nu se vede nici o deosebire între pământul care este solidu și între acella care nu este. Călătorul s'a miratū unū minutū, dără nici nu se mai gândesce la acēsta, urmându cu odihnă și fără grijă calea lui; dără peste alte câte-va minute simte că picioarele sēlle devinū din ce în ce mai grele și îndată simpte că se cufundă la o adîncime de 2* 3 police (țoluri); acum și imagină că s'a rătăcitū; ellū stă în locū uitându-se decă într'adevărū este rătăcitū, dără dupō ce a statū un momentū, cându se uită la picioarele sēlle, nu le mai vede; s'aū cufundatū cu totulū în nisipū. Cu greū ellū trage acum picioarele de desuptulū nisipului, vrëndū să se întōrcă de unde a venitū; dără în momentulū cându se învârtēce în drēpta, cu spaimă vede că nisipulū 'i a acoperitū și călcăile; acum caută a se învârti și în stānga, dără vai! nisipulū 'i ajunge acum pînă la pulpe; ba, dice ellū, la stānga nu e bine totū la drēpta o să mērgū; se învîrtēce și eca că nisipulū 'i ajunge pînă la genuchī. Abia acum și aduce aminte de fenomenulū terribilū allū nisipului mobilū și fără fundū și cu o terōre îngroțitōre vede că ellū se află într'unū asemenea locū. Ellū acum se desbracă ca să fiă mai ușorū, întocmai ca o corabiă ce se luptă cu uraganul, aruncă totū ce este de prisosū pe dēnsa, ca să scape de naufragiū.

Dup'atātea forțe ostentōre, pline de anxietate, vine unū momentū de repaosū; ellū acum caută a face semnū cu pālăria sau cu bastista ca să vic alții să'lū scape. Dără decă țermulū este desertū (pustiū) și mai cu sēmă decă acestū locū nisiposū allū mării este cunoscutū pentru pericolulū seū, atunci e forțe pacinū probabilū că va veni cineva spre a'lū scāpa; și chiarū decă arū fi venitū, arū trebui să fiă unū eroū generosū ca să și periculede viața sa proprie, spre a scāpa pe a altuia. În acestū casū, omulū nostru e perdutū; căci a devenitū prada abisului nisiposū; ellū de acum înainte va avea o agonie de mōrte; apoi ce agonie! Ellū va asista de viū la mormintarea sea proprie, care va fi încă lungă și cu atātū mai multū terribilē; va ține ore întregi, va fi gradualē dără fatalē, 'lū va trage parcă în josū de picioare cu o forță neresistibilē. La ôreși care forță ce ellū va

face spre a scāpa, nisipulū 'lū va trage mai multū și mai repede, către peire; parcă acēstă immormāntare teribile se supără pe omū de ce vrē să scape de dēnsa, și'lū pedepsesce pentru ori ce sfortiā ce și dă spre a lucra în contra ei. Dără lucrulū cellū mai teribilū este că în totū timpulū agoniei, fiind deja jumātate îngropatū, omulū n'a perdutū mințile sēlle. Ellū se uită la orizontulū imensū allū țermului, vede acolo viēța plină de tōte frumusețile Naturei; de departe vede arbori și flori, păduri și islasuri, sate cu casele ômenilorū, cu fumulū eșindū din coșū, unū semnū că acolo ômenii se bucură de tōte plăcerile vieței, bucurându-se de prezentū și avēndū speranță în viitorū; dără ellū! O! ellū! ellū lasă tōte aceste bunuri fiind încă plinū de sārētate; o fatalitate l'a împinsū către peire, căci ellū se cufundă totū mereū. În desertū suntū strigările sēlle de desperare; în desertū suntū rugăciunile sēlle ferbinte și jalnice; în desertū ellū și rupe mănile și face felurimi de mișcări d'a scāpa: căci deja nisipulū 'i ajunge pînă la peptū; numai ca un bustū viū stă ellū acum afară din nisipū; ellū prin instinctū, redică acum mănile în susū și cu ungiile sapă cu desperare în nisipū ca să se suie; dără tocmāi aceste sfortē a făcutū că nisipulū 'i ajunge acum pînă la gitū; acum numai capulū 'i stă afară; ēră prin instinctū și deschide încă o dată gura printr'o strigare care arū umplea chiarū și petritele de spaimă; însă în acestū minutū nisipulū 'i intră în gură și o astupă; acum tace, dără ochii vede încă; peste pucin și ei suntū inchiși cufundați sub nisipū. Acum s'a făcutū nōpte pentru dēnsu, o nōpte eternă, dupō care nu va veni nici o dată vre o diminēță. — Dupō ochi vine fruntea, care și ea se cufundă în nisipū; acum a ramasū numai căți-va pēri cari staū tremurindū peste nisipū; dără și aste se vorū cufunda. Astfelū dără se face nevēdutū unū omū, fiindū cufundatū în nisipulū mobilū de la marginea mării.

Dără câte o dată se face nevēdutū acolo chiarū unū călărețū cu calulū seū; unū carū cu boi cu omulū întrēnsalū; la unū asemenea locū totū se afundă. Astfelū se înecă unū omū, nu în apă ci pe pământū. Pământulū fiind pătrunsū de ape și acoperindu-se cu nisipū, devine o casă care inghite pe omū. — Așa de perfidă este marea pentru omū, nu numai în sinulū seū, ci chiarū pe țermurile sēlle.

B